

Sensuurin uudet muodot

Juridiikkaseminaari, STKS

4.12.2012

Päivikki Karhula

Email. Paivikki.karhula@eduskunta.fi

Sisältö

- Taustaa
- Käsitteitä
- Internet-sensuurin ja tietovalvonnan lyhyt historia
- 10 kehitystrendiä
- Sensuurin ongelmat kirjastoille

Taustaa

- **Sananvapaus ja sensuuri verkkoaikana -hanke**
 - 2011-2012
 - Rahoittajana Helsingin Sanomain Säätiö
 - Hankkeen vetäjä Kai Ekholm (Kansalliskirjasto), tutkija Päivikki Karhula, FAIFE-komitea mukana julkaisuissa
 - väitöskirjatyö
 - ubiikkiympäristö ja tiedon kontrolli

[About IFLA](#)

[Activities and Groups](#)

[News and Events](#)

[Membership](#)

[Partners](#)

[Publications](#)

[Annual Conference](#)

You are here:

[Home](#) » [Activities and Groups](#) » [FAIFE](#) » Finnish Research Project
Censorship and Control in the Internet Age

SEARCH

FAIFE

[About this group](#)

[News](#)

[Events](#)

[Publications](#)

[FAIFE Mission](#)

[FAIFE Spotlight](#)

[Lectures & Various Papers](#)

[Members of the FAIFE Committee](#)

[Past activities](#)

[Professional Codes of Ethics for Librarians](#)

[World Report Series](#)

Finnish Research Project Censorship and Control in the Internet Age

“ *In terms of freedom of expression, the last few years represent a historical transition period. This transition has left a permanent imprint on the media, communications, political history and activism.*

While the latest shifts of the developments, like Arab Spring, brought along many delightful signs of expanding freedom of speech, the real situation on the international level is still grim.

Every fourth citizen of the world lives under censorship. Also, internet censorship and data surveillance has found global acceptance. The fundamental question of the legitimacy of control is no more addressed as often than questions like how to control and what. At the same time, the next phase of internet development, the ubiquitous information society, threatens to establish conditions of continuous real-time surveillance everywhere.

Kai Ekholm, Director of the Finnish National Library, Chair of

Taustaa

- **FAIFE-komitea**
 - jäsenyys 2009-2013
 - verkkosensuuri, verkon infrastruktuurin muutos ja tietovirtojen kontrolli
 - toimintamallit
 - IFLA-konferenssien ohjelmat
 - koulutukset
 - kampanjat
 - yhteistyökumppanuudet
 - julkaisut,
 - sosiaalinen media

Käsitteitä

- **Kontrolli**

- Internet-sensuuri

- tietoon pääsyyn tai julkaisemiseen puuttumista verkkoympäristössä

- Tietovalvonta

- käyttäjään kohdistuvaa hallintaa häneen kohdistuvan tiedonkeruun kautta
 - käyttäjän toimiin ja viestintään voidaan puuttua myöhemmin kerätyn datan perusteella

Valvonnan historia

- Identiteetin valvonta & passit
 - USA, sisällissodan loppuvaihe ja maahanmuuttajien kontrollointi (1820-luku)
 - Verotus, luotonvalvonta, sosiaaliturvatunnukset (1960-)
- Sormenjäljet (1880-)
- Telekuuntelu (1900-luvun alusta)
- Äänitys (1945-)
- Videovalvonta (1960-)
- Valvontakamerat (1990-)
- Keskitetty, verkotettu valvonta (2000-)

Tietovalvonnan historia

- Tietokoneet ja tietokannat (1960-)
- Luottokortit (1920-)
- Älykortit (1975-)
- RFID-teknologia (1980-luvun loppu)
- Liikenteen kontrollijärjestelmät (1988-)
- Massatiedonkeruu, tiedonlouhinta ja analyysit (2000-)
- Biometrinen tunnistus (kasvot, sormenjäljet)
- Mobiilivalvonta

(Bullock, 2009)

Internet-sensuurin lyhyt historia

1960-2000

- Avoimen verkon aika
- Avoimen ja vapaan verkon ihanteet
- "Information wants to be free"
- Sensuuri ja lainsäädännölliset rajoitukset vähäisiä

Internet-sensuurin lyhyt historia

2000-2005 - Access denied

- Kontrollin lisääntyminen
- Filterointi keskeisenä välineenä

Internet-sensuurin lyhyt historia

2005-2010 - Access controlled

- Kontrollin hienojakoistuminen
- Kontrollia harjoittavien osapuolten moninaistuminen

Internet-sensuurin lyhyt historia

2010- Access contested

- Julkinen keskustelu sensuurista ja valvonnasta leviää
- Kansalaisten aktivoituminen
- Sääntelyn moninaistuminen

Verkkokehitys

- Kontrollin lisääntymistä selittää myös verkkokehityksen luonteen muutos
 - Läsnäolo verkossa -> tietokannat -> interaktiivisuuden lisääntyminen -> sähköinen asiointi -> ubiikkiympäristö
 - > tietojen, viestinnän ja asiointin syvenevä verkkoon vieminen
- Kehitys ei kuitenkaan selitä kontrollin periaatteiden ja käytäntöjen muutosta

Sensuurin tulevaisuus

- Kaikkiallisuus (ubiquity)
 - Tietovalvonnan leviäminen kaikkialle
- Kansainvälisyys, rajattomuus
 - Globaali valtioiden, organisaatioiden ja fyysisten esteiden rajat ylittävä kontrolli
- Militarisoituminen
 - Verkon strategisen merkityksen kasvu
- Normalisoituminen
 - Otetaan annettuna osana teknologista infrastruktuuria

10 trendiä

- 1) Globaali kontrolli
- 2) Kontrollin leviäminen demokratioihin
- 3) Monimutkaisuus
- 4) Arjen kriminalisointi
- 5) Ubiikkiyhteiskunta
- 6) Tietokantakansalaisuus
- 7) Privatisaatio
- 8) Tekijänoikeudet ja patentit välineenä
- 9) Välittäjät kontrolloijina
- 10) Demokratia ja kansalaisoikeudet haasteena

Globaali kontrolli

- Verkon kontrollista on tullut globaalisti hyväksyttyä
- 2010
 - Yli 60 maassa sensuroitiin internetiä
- Vakavuusaste vaihtelee
 - Rajojen luonne
 - Seurausten ja rangaistavuuden luonne

Kontrolli leviää demokratioihin

- Kontrolli laajentunut erityisesti 9/11 tapahtumien seurauksena
 - Valvontajärjestelmät, lainsäädäntö
- Turvallisuus, terrorismin uhka, rikostutkinta ja rajavalvonta perusteluina
- Infrastuktuuriin sisäänrakennettu valvonta
 - Näkymätöntä käyttäjille

Monimutkaisuus

- Erilaisia motiiveja
 - Sensuurin syyt eri maissa
<http://filipspagnoli.wordpress.com/2011/09/17/human-rights-maps-149-freedom-of-the-internet/>
- Useita toimijoita
 - Julkishallinto, yritykset, turvallisuus/puolustus, yksityishenkilöt
- Useita toimintamalleja
 - Sensuuri ja tietovalvonta limittyvät toisiinsa
 - Kohteet vaihtelevat
 - Menetelmät vaihteleva

Sensuurin kohteet

- Sisältöjen sensurointi
- Palveluihin puuttuminen
- Tietoliikenneyhteyksien kontrollointi
- Tuottajien vastuuttaminen
- Käyttäjiin puuttuminen
- Taloudellinen sensuuri

Teknologiat

- Tietovalvonta

- Cookies, Über Cookies, Flash Cookies

- Deep Packet Inspection (DPI)

- “Governments in North America, Asia and Africa use DPI for various purposes such as surveillance and censorship.”
(Dutton et.al., 2010)

- Browser fingerprinting

- Identifioi selaimen ja sen käyttäjän

- History sniffing

- Mobile phone data collection & analysis

- Common feature w/ smart phones

(Tene & Polonetsky)

Teknologiat

- Sensuuri
 - Filterointi
 - Pääsynesto
 - DPI
 - Hakukonepohjainen sensuuri
 - Verkkohyökkäykset
 - Verkkopalvelun poisto
 - Taloudellinen sensuuri

(Dutton et.al., 2010)

Filteroinnin teknologiat

- IP –osoitteen mukaan
- Palvelimen nimen mukaan (DNS)
- Avainsanojen mukaan
- Verkkoliikenteen analyysi

(Dutton et.al, 2010)

Pääsyneston teknologiat

- IP-osoite (IP-blocking)
 - Palvelin (DNS-blocking)
 - Verkkosivusto (URI-blocking)
 - Avainsanapohjainen pääsynesto
 - Kehittymässä reaaliaikaiseksi ja dynaamiseksi eli tehokkaammaksi sensuurin muodoksi
- (Dutton et.al., 2010)

Muut sensuurin teknologiat

- Sisällön sensuuri hakukoneissa
 - Tiettyjen sivustojen tai hakusanojen (blacklists) mukainen sisältöjen karsinta
 - “denies access to websites based on the words found in pages or URIs, or blocks searches involving blacklisted terms.”
 - Sopimattomat sivut suodatetaan pois hakutuloksista tai pääsy sivustolle estetään
 - Käyttäjälle näkymätöntä sensuuria, ilmoitusta sisällön pois filteroinnista ei tule

(Dutton et.al., 2010)

Muut sensuurin teknologiat

- Verkkohyökkäykset (DoS/Denial of Service)
 - Estävät palvelimelle pääsyn
- Verkkopalvelun poisto (take-down of websites)
 - Laittomien palvelujen tai sivustojen poisto palvelimelta
 - Toteutetaan lakiin perustuen ja hallinnolla täytyy myös olla pääsy palvelimille, jotta sisällöt voidaan poistaa
 - Joissakin maissa viranomaiset kontrolloivat palvelimien rekisteröintiä, jolloin he saattavat halutessaan uudelleen rekisteröidä palvelimen

(Dutton et.al., 2010)

Muut sensuurin menetelmät

- Taloudellinen sensuuri
 - Internet-yhteyksien tai rekisteröinnin hinnoittelu
 - Sisältöjen tai palvelujen hinnoittelu
 - Toimintamallit
 - Sopimukselliset käytännöt
 - E-aineistoihin liittyvä yksityiskohtainen käytön valvonta (mitä sivua selaa jne.)

Arjen kriminalisointi

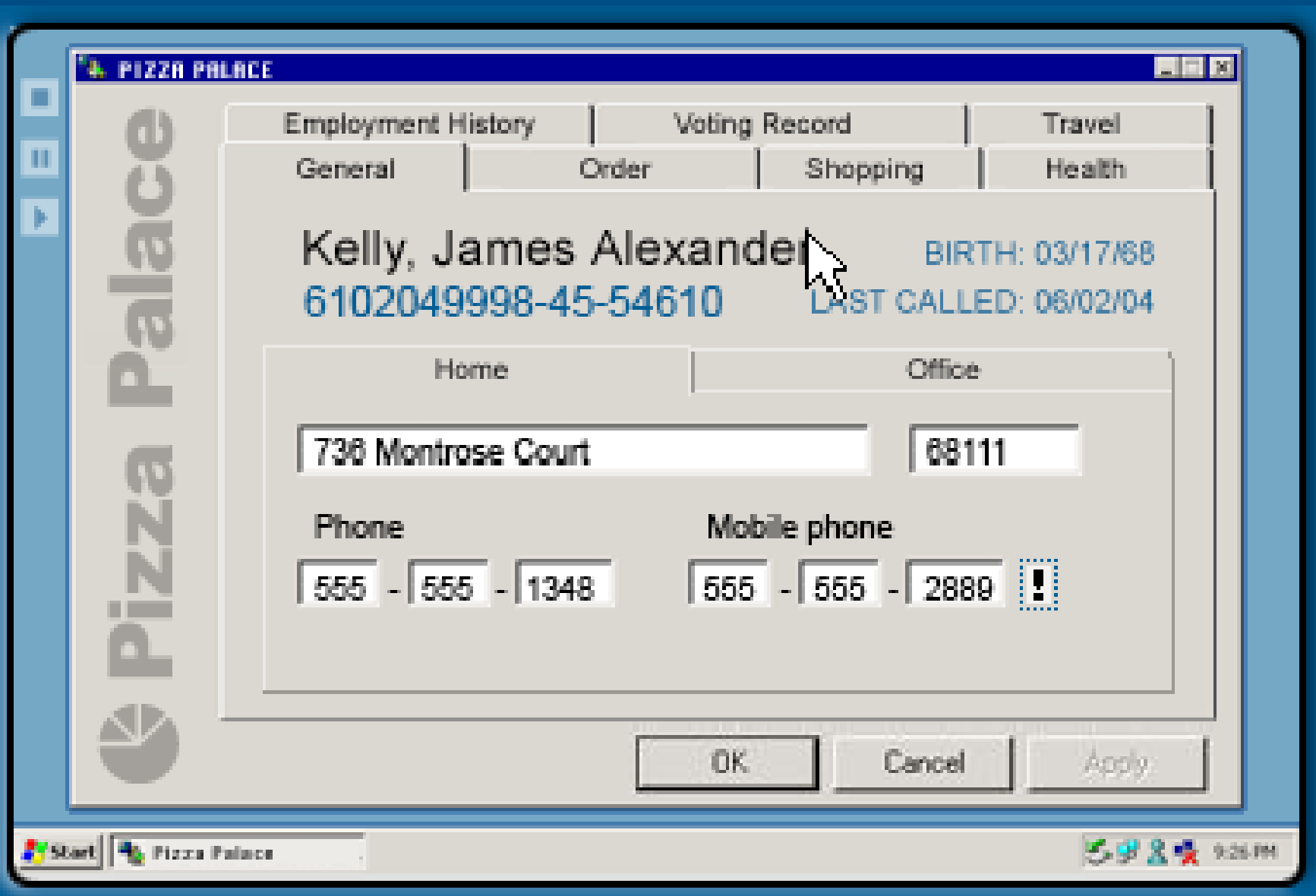
- ”Arjen kriminalisointi”
 - Riskikäyttäytymisen uudet tulkinnat: poikkeava käyttäytyminen, julkisella paikalla kuvaaminen
- Riskipohjainen ajattelu ja näkymättömyys
 - **Rule based** -> **Risk based** -toimintamalli
 - Sääntömallissa kansalainen tietää useimmiten, milloin raja ylittyy
 - Riskimallissa tiedonhallinta ja profilointi on kansalaiselta piilossa

Ubiikkiyhteiskunta

- Ubiikkiteknologia = jokapaikan teknologiat
 - Tunnistuksen, paikannuksen ja tiedonkeruun teknologiat, langaton verkko, älykkyyden ja automaation lisääntyminen
 - Sensorit, RFID, biometriikka, GPS- ja muut paikannuksen teknologiat
- Läsnä- ja täsmä-äly, älyteknologia
- Kerätään enemmän ja tarkempaa tietoa, jota säilytetään ja hyödynnetään laajalti

Tietokantakansalaisuus

- **Big data, monia toimijoita**
 - Julkishallinto (USA, 72 fusion centers)
 - Monikansalliset yritykset (Google, Facebook, Amazon, eBay, Apple)
 - Henkilötietoyritykset (ChoisePoint, Axciom)
- **Suomessa n. miljoona rekisteriä ja tietokantaa**
- **Väestön kattava tiedonkeruu laajenemassa**
 - teletunnistetiedot, DNA, sormenjäljet, biotietokannat...

Fiction - ACLU pizza <http://www.aclu.org/pizza/>

Privatisaatio

- Kontrollin luonteen muutos
 - Verkkoa hallitsevat käytännössä yritykset
 - Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö
- Konvergenssi ja keskittyminen
 - Vahvistavat yksityisen omistuksen vaikutuksia
- Uusia osapuolia
 - Verkkoteknologian tuottajia, laitteisto- ja ohjelmistotoimittajia, hakukoneyrityksiä, sosiaalisen median yrityksiä, datan ja sisältöjen tuottajia ja markkijointiyrityksiä

Tekijänoikeudet ja patentit

- Verkkotilan valtaus teknologioiden ja tiedon omistuksella, patenteilla ja tekijänoikeuksilla
- Tekijänoikeuslain poikkeukset ovat vähentymässä
- Omistamisesta käyttöoikeuksiin
 - tiedon saatavuus 10 vuoden päästä?
- Digitointihankkeiden vaikeutuminen
- E-kirjojen epäselvät lainausoikeudet

Välittäjien roolin muutos

- **Välittäjien valjastaminen valvojiksi**
 - Tietoliikennepalvelujen tarjoajat...mutta myös koulut, kirjastot, arkistot, museot jne.
 - Lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset edistäneet näitä käytäntöjä
 - Digital Economy Act, Hadopi Law, ehdotettu ACTA-sopimus

Kansalaisoikeudet ja demokratia

- Tiedolliset perusoikeudet vaarassa
 - Vapaa tiedonsaanti ja tietojen käyttö
 - Yksityisyydensuoja tiedon hankinnassa ja käytössä
- Perusoikeudet vaarassa monella tasolla
 - Sananvapaus, yksityisyys, yhdistymis- ja kokoontumisvapaus, liikkumisvapaus

Kansalaisoikeudet ja demokratia

- Tiedonvälityksen infrastruktuuri on oleellisesti muuttumassa
 - Tietovirtojen kontrollista on tulossa kaikenkattava
 - Teletunnistetiedot, hakusanat, sähköposti, sosiaalinen media, palveluissa asiointi
 - Laajat tietovarastot
 - Näkymättömyys
 - Hallitsemattomuus

Kansalaisoikeudet ja demokratia

- **Tiedonkeruun ja kontrollin rajaton laajentuminen**
 - Onko tarpeellista kerätä ko. tietoa käyttäjästä?
 - Käytetäänkö tarkoituksenmukaisesti?
 - Käytetäänkö sopivassa suhteessa haluttuun ongelmaan (proportionality)?
 - Laajenee alkuperäisistä tarkoituksistaan (integraatio, datan jakelu)
 - Vaikuttaa päätöksentekoon ja toimintoihin (data driven practices)

Johtopäätökset

- Kehitykseen puuttumista tarvitaan
 - Kehityksen seuranta ja yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa
 - Kirjastoala
 - IFLA FAIFE/CLM
 - EBLIDA (tekijänoikeudet)
 - Sähköiset kansalaisoikeudet
 - EFFI (Suomalainen)
 - EDRI (Eurooppalainen)

Johtopäätökset

- **Teknologia**
 - Käyttäjälle turvalliset sovellukset
 - Teknologian toimintamallit
 - Henkilötietojen suojaaminen
 - tiedonkeruun rajoittaminen, lokitiedostot, kryptaus, anonymisointi, yksityisyydensuojan teknologiat
 - Integraation huomioiminen
 - mikä tänään on paikallista, voi huomenna olla kansainvälisessä jakelussa

Johtopäätökset

- **Lainsäädäntö**
 - Perusoikeudet
 - Sananvapaus, yksityisyys, liikkumisvapaus, yhdistymisvapaus jne.
 - Tiedolliset oikeudet
 - tiedonsaanti, tiedon sensuroimattomuus, tiedonhankinnan ja käytön yksityisyys
 - pelkkä tiedonsaannin takaaminen ei riitä
 - Käsiteongelmat
 - vaikeuksia määritellä, mitä pitäisi säädellä

Lähteitä

- **Sananvapaus ja sensuuri verkkoaikana**
<http://www.sananvapausjasensuuriverkkoaikana.com/>
- **FAIFE Spotlight**
<http://www.ifla.org/node/6713>

Eduskunnan kirjasto

- avoimuuden, demokratian ja kansalaisten vaikuttamisen tukeminen
- tietoa yhteiskunnasta, oikeudesta ja eduskunnasta
- avoin kaikille käyttäjille

Eduskunnan kirjasto

- Eduskunnan kirjaston verkkosivut:
<http://lib.eduskunta.fi>